Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto
Jyväskylä University Digital Archive

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.

Author(s): Voipio, Myry

Title: Tyttöjen neuvottelua vallasta ja sukupuolesta. [Lektio]

Year: 2017

Version:

Please cite the original version:

Voipio, M. (2017). Tyttöjen neuvottelua vallasta ja sukupuolesta. [Lektio]. Sukupuolentutkimus, 30(3), 65-71.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Tyttöjen neuvottelua vallasta ja sukupuolesta

Myry Voipio

Raska flickor! Lifvet är så stort och rikt och världen så skön. Njut dem, men ej med förbundna ögon. Att älska, tro, hoppas – och arbeta med modiga hjertan, – se der eder uppgift! (Topelius 1889, xi–xii.)

Näin Toini Topelius kirjoitti *I utvecklingstidin* esipuheeseen, jonka hän oli otsikoinut "Till mina flickor". Hän tarkoitti varmaan tätä:

Toinin sanoma löytyy suomalaisista nykytyttökirjoista edelleen, mutta maailma ja tyttöjen mahdollisuudet ovat muuttuneet.

Väitöskirjassani tarkastelen suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitystä vuodesta 1889 vuoteen 2011. Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys avautuu tutkimuksessani aikaikkunoina tyttökirjallisuuden vaiheisiin, jotka ovat "kuumia pisteitä" (Kirstinä 2012, 9–10). Ensin muutama perusasia.

Tyttökirjallisuus kertoo nimensä mukaisesti tytöistä. Vaikkapa tällaisesta:

Tyttökirjat ovat yleensä naisten kirjoittamia, tytöt ovat niiden päähenkilöitä ja ne on suunnattu tytöille (Westin 1994).

Kun tyttökirjallisuutta alettiin 1800-luvun puolivälissä länsimaissa kaivata ja julkaista, teosten tarkoituksena oli kasvattaa keskiluokkaisista tytöistä viattomia äitejä ja vaimoja (Westin 1994, 12–13).

Tyttökirjallisuuden synnyn taustalla vaikuttavat lukuisat yhteiskunnalliset ja sosiaaliset muutokset, kuten nuoruusiän piteneminen: esimerkiksi tyttöjen avioitumisikä kohosi 13–15 vuodesta 18–19 vuoden ikään (Mitchell & Reid-Walsh 2005, 5–15.) Koska tyttöjen koulunkäyntimahdollisuudet olivat lähinnä tanssia, seurustelua ja ranskan opiskelua, heille jäi paljon vapaa-aikaa käsitöidenkin tekemisen jälkeen. Aika täyttyi esimerkiksi lukemisella. Lukemisen ajateltiin vaikuttavan suoraan tytön käytökseen (Männistö 2003), mistä syystä olikin parasta kuvata teoksissa pumpulimekoissa kilvoittelevia tyttöjä.

Sisällöllisesti teoksissa käsiteltiin tyttöjen kehityskertomusten kautta kypsymistä naiseksi (kuukautisista jne. ei kuitenkaan juuri puhuta ennen 1980-lukua), kodin juttuja, perhesuhteita (esimerkiksi ankarat tädit ovat melkein pakollisia) ja tietysti ystävyyttä ja romantiikkaa (esim. Foster & Simons 1995; Lappalainen 2015). Kodin ja kasvun lisäksi koululla, opiskelulla ja matkustelulla on vankka sija tyttökirjallisuudessa; unohtamatta harrastuskirjojen hevosia, dekkarityttösarjojen seikkailuja sekä ammattielämään kurottavia opettaja-, sairaanhoitaja- ja lentoemäntätraditioita.

Jo suomalaiset 1800–1900-lukujen taitteen pioneerityttökirjailijat tunsivat lajin kansainväliset liikkeet (Lappalainen 2015). Siksi ei ole ihme, että kotimainen tyttökirjallisuus noudattelee lajin kansainvälisiä piirteitä. Tärkeitä asioita teoksissa ovat tasa-arvokysymykset kansallisromanttisissa tunnelmissa.

Näissä kirjoissa *Maamme* soi ja nuoret haluavat antaa itsensä isänmaan palvelukseen, kuten sopivaa olikin. Kuolema ja koulunkäynti sekä rakkaus ja raittius vaikuttivat tyttöjen elämään! Näin:

Hilja Haahden *Helvin* Helvi, 1900, tai Topeliuksen Hanna ja Bella, eivät tieteenkään ota viinaa. Eivät myöskään Tekla Roschierin Aini tai Immi Hellénin Eeva Aarnio.

Tasa-arvokeskustelut kytkeytyvät teoksissa tyttöjen koulutuskysymykseen. Varhaiset tyttökirjailijat halusivat Suomessa ja muuallakin tarjota lukeville tytöille muitakin malleja kuin avioliiton (Foster & Simons 1995), mistä syystä teosten tytöt valitsevat koulutuksen ja ammatin. Normista poikkeava valinta on kuitenkin perusteltava: kirjojen tytöt ovat esimerkiksi liian taiteellisia ja hengellisiä maalliseen rakkauteen (Eeva Aarnio), vasta koulunsa päättäviä ja niin sanotusti "elämän kynnyksellä" (Hanna ja Bella) tai heidän mielitiettynsä ei välitä heistä (Helvi, Aini):

Tytöt päätyvät kouluttautumaan ja raivaavat samalla tietä fiktiivisten tyttöjen ammattivalikoimaan opettajien ja sairaanhoitajien rinnalle. Esimerkiksi Helvin toive lähetyssaarnaamisesta on toki nykynäkökulmasta monin tavoin ongelmallinen, mutta yli sata vuotta sitten hän oli pioneeri. Jos Helvin unelma-ammatti ei olisi ollut uskonto, työstä tuskin olisi tullut mitään (ks. myös Aalto 2000).

Varhaisten kotimaisten tyttökirjojen vahvin feministi on kuitenkin ehdottomasti Topeliuksen Hanna Rappe. Hanna ajaa tasa-arvon ja ihmisyyden asiaa, painottaen tyttöjen oikeutta olla ihmisiä:

> Och så, flickor, – fortfor hon med en viss energi i rösten, – så skola vi minnas, att vi äro främst menniskor och dernäst qvinnor; man vill så gerna inbilla oss motsatsen. (Topelius 1889, 237–238.)

Tosin tyttöjen ja naisten ensisijainen ihmisyys ei ole edelleenkään kaikille selviö.

Seuraava kuuma piste on verraten lähellä, 1910-luvulla. Ja se tosiaan aiheutti kiihkeää debattia. Nimittäin YHTEISKOULUKYSYMYS. (Esim. Junila 2013.) Vuosikymmenellä luodaan reippaat, yhteiskoulua käyvät ja iloiset tyttöhahmot, sekä ensimmäiset huolettomat villikot. Heitä ei rangaista esimerkiksi kuolemalla tai halvaantumisella ja lapsettomuudella, toisin kuin angloamerikkalaisia villikkoja, kuten Susan Coolidgen vuonna 1872 julkaistun teoksen *What Katy Did* Katya (näistä lisää esim. Lappalainen 2015). Mary Marckin ja Anni Swanin suomalaisissa tyttökirjallisuuden klassikoissa puhutaan tyttöydestä – ja naisellisuudestakin – iloisesti ja ironisesti (erityisesti Marck), paikoin sentimentaalisesti (varsinkin Swan). Uusia tyttökuvia ovat niin Anni Swanin *Iiris rukka* (1916), tahrahameinen luonnonlapsi ja villikko kuin *Kaarinan kesäloman* (1918) tunnollinen ja ”reipasta väkeä” (emt., 78) oleva yhteiskoulutyttö Kaarina. Eritoten kuvauksilla luodaan mielikuvia tytöistä rehteinä, eikä missään nimessä poikia vikittelevinä, koulutovereina, sekä tasa-arvoisina ja kukin kykyjensä mukaisena oppijoina.

Se oli tarpeen esimerkiksi tästä syystä:

Näin voi tiivistää kasvatustieteilijä Aksel Rosenqvistin ajatukset sukupuolten välisistä ”luonnollisista” eroista, jotka määrittivät hänen mukaansa tyttöjen ja poikien kykyjä oppijoina (ks. esim. Rosenqvist 1915, 78–96). Akselin mielestä yhteiskoulu oli huono idea, sillä tytöillä ”ei kehity tahto eikä järki, vaan tunne sielunelämää hallitsemaan” (emt., 78–79).

Ajan tyttökirjat eivät ottaneet kantaa ainoastaan yhteiskoulukysymykseen. 1910-luvulla Mary Marckin teoksissa on valloittavaa iloisuutta, naiseuden ja romantiikan parodiaa sekä paikoin piikikkäitä kommentteja tyttöjen ja naisten mahdollisuuksista yhteiskunnassa. Tyttöjen keskusteluissa puhutaan suloisesti kiiltävistä ”naisellisista hiussykeröistä” (Marck 1918, 9), romanttisen rakkauden tunnistamisesta kaunokirjallisuudessa – sen paljastaa miessankarin äänen ”kevyt värähdys” (Marck 1918, 11) – sekä avioliiton ja ’muun’ eroista. Saara Turunen (luokan toinen priimus) sanoo näin:

Marck ja Swan loivat suomalaiselle tyttökirjallisuudelle suunnan, jota noudateltiin vielä pitkälti vuosisadan puoliväliin. Seuraava aikaikkuna onkin kotimaisten klassioiden, Rauha S. Virtasen *Seljan tyttöjen* (1955) ja Anni Polvan *Tiinan* (1956) sekä lajia hiljalleen jo murtavien teosten, kuten Merja Otavan *Priskan* (1959) ja Aila Meriluodon *Meidän linnan* (1968) hetki.

Sekä Tiinan että Seljan tyttöjen maailma on kiltti. Onhan esimerkiksi Krisin, Margaritan, Virvan ja Dodon mielestä kutakuinkin järkyttävintä uudessa äitipuolessa, että *hän käyttää huulipunaa*.

Sittemmin Realla on suuri rooli esimerkiksi tyttöjen romanttisten haihattelujen ja tätä kautta seksuaalisuuden torjumisessa:

> Ole vain koruton, reilu ja reipas. Usko minua, pojat eivät inhoa mitään niin kuin teeskentelyä. Luonnollinen tyttö vetää aina pitemmän korren kuin teeskentelevä harakka. (Virtanen 1955, 170.)

Tiina taas on yksi suomalaisen tyttökirjallisuuden ikoneista. Sodanjälkeisessä Suomessa oli tarvetta Tiinan piirteille: reippaudelle, urheudelle ja uskallukselle (Heikkilä-Halttunen 2000, 349–351). Toisaalta sukupuolieron tuottaminen korostuu, vaikka Tiinan toimissa korostetaan tyttöjen osaamista. Tiinalta esimerkiksi "[n]ousivat hiukset kiukusta pystyyn joka kerta kun joku uskalsi verrata tyttöjä poikiin ja epäillä heidän kykyjään" (Polva 1956, 15). Valitettavasti Tiinan reippaus ei yksinään pura yhteiskunnan sukupuolittuneita ja normatiivisia rakenteita.

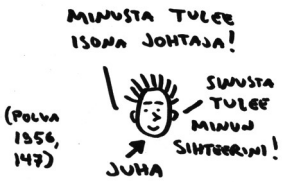

Ristiriita, rajanveto ja neuvottelu sukupuolesta ja vallasta ovat tyttökirjojen tytöille arkipäivää.

Siinä missä suomalainen tyttökirjallisuus saavuttaa *Selja*- ja *Tiina*-sarjoissa nostalgisen kulminaatiopisteen, aikaikkunan murrosteokset astuvat kohti uutta nuorisokuvausta. Merja Otavan *Priska* uudistaa tyttökirjallisuuden tyyliä tajunnanvirtatekniikalla, kirjoittavan tytön hahmoa ja ruumiin kuvausta.

14-vuotias Priska esimerkiksi analysoi tyttöjen pukkarissa tarkasti, miten Hillevi on "lauta", Juulia "edukseen ilman vaatteita", Nukke "kaunis" ja "Mollaraukka — läski" (Otava 1959, 23). Murrosiän tunteita ja Priskan kokemuksia teos sanallistaa edelleen tunnistettavasti – äiti ei tajua mistään mitään, eikä ainakaan antaisi lukea kirjoja pitkin öitä:

"Paheksuttavaa oli se, mikä kuitenkin oli tärkeintä: yökirjoittaminen ja romaanien lukeminen. Niissä oli elämää." (Otava 1959, 55.)

Aila Meriluodon *Meidän linna* vie suomalaista tyttökirjallisuutta romanttisesti sekä hieman menneeseen (päähenkilöt ovat aatelisia ja perivät sukulinnan) että samalla eteenpäin muuntamalla vanhemman opettajamentorihahmon ja nuoren tytön suhdetta siten, ettei lopussa mennä naimisiin, vaan yliopistoon.

Mentoreita, kuten professori Bhaer ja Setä Pitkäsääri, olikin 1960-luvulle tultaessa tyttökirjoissa naitu jo aivan tarpeeksi. Perhesuhteiden, orastavan ihastuksen ja itsenäisyyden kuvauksen lisäksi Meriluodon teos sitoutuu aikakauteensa ja sivuaa esimerkiksi Vietnamin sotaa, mietoja huumeita ja greippidieettiä.

Suurin muutos suomalaisen tyttökirjallisuuden kehityksessä liittyy seksuaalisuuden kuvakseen. Niin 1920- kuin 1950-luvuillakin jo pelkästään suuteleminen oli siinä määrin pöyristyttävää, että tytöt varmuuden vuoksi työnsivät ihailijan luotaan (esim. Pirkko Kotkanpää Pentin vuonna 1928 ja Kris Selja Jerryn vuonna 1957). Vielä 1960-luvun yhteiskunnallisten ja seksuaalisten murrosten jälkeenkin tyttöjen seksuaalisuus säilyi tabuaiheena, sillä seksin (vastakkaisen sukupuolen kanssa) kuvattiin tuovan tytöille raskauden ja abortin mahdolliset vaarat (esim. Younger 2009).

Seksiä ja seksin vaaroja enemmän nykytyttökirjojen päähenkilöt problematisoivat esimerkiksi rakastumista, tytön oikeutta seksuaalisuuteensa ja sen toteuttamiseen omilla ehdoillaan, sekä yhteiskunnan ulkonäkövaatimuksia. Henrika Anderssonin (2011) teoksessa 18-vuotias Emma Gloria esimerkiksi analysoi blogissaan huonosti päättynyttä suhdetta ihanaan Robiniin:

> När jag blev kär på allvar glömde jag bort vem jag var. Jag köpte kläder han gillade, såg hans favoritfilmer, tränade på gym och vaxade bort vartenda fjun på kroppen. Jag såg mig själv genom hans ögon och gjorde allt för att bli älskad. (Andersson 2011, 115.)

Leena Leskisen *Huhtikuun puutarha* (2003) puolestaan kirjoittautuu päähenkilön, Emilian, kautta L. M. Montgomeryn Runotyttö-Emilian jäljelle, mutta nostaa seksuaalisuuden kuvauksen esiin suorasukaisesti ja eroottisestikin. Emilia on hullaantunut ranskanopettajaansa, runoja tuntevaan ja Edith Piafia kuuntelevaan Kristiaan, jonka kanssa aloittaa seksisuhteen.

Nykytyttökirjallisuus tunteekin tyttökirjojen klassikot, perinteet ja juonikulut, mutta niitä muokataan ja uudelleenkirjoitetaan:

> En tiennyt, kumpiko huulipari oli minun ja kumpi hänen; imeydyimme toisiimme iho halua sykkivinä (Leskinen 2003, 96).

Seksuaalisuudesta kirjoitetaan mielellään monipuolisesti:

> Ajattelin taas Millan rakkauskäsityksiä, jotka olivat jonkin verran proosallisempia kuin minun. ”No, naisen tarttee runkata, silloin ku tarttee, that’s it. Ei siihen miestä tarvita.” (Leskinen 2003, 57.)

2000-luvulle tultaessa seksuaalisuuden kuvauksessa tyttöjen kuvataan nauttivan seksistä iloisesti, eikä kumppanin aina edes tarvitse olla vakituinen. Samalla on murtunut hetero-oletus:

Nykytyttökirjoissa päähenkilöt ihastuvat ja rakastuvat niin poikiin kuin tyttöihin. Terhi Rannelan *Amsterdam, Anne F. ja minä* (2008) kuvaa päähenkilö Kertun arkea tyttökirjan lajikonventioita noudattaen. Koulu, ystävyys ja ihastukset ovat keskeisiä, eikä seksuaalista identiteettipohdintaa esitetä ylipääsemättömänä ongelmana. Ihastuminen ja rakastaminen sen sijaan ovat edelleenkin vaikeita ja tärkeitä.

Vilja-Tuulia Huotarisen *valoa valoa valoa* (2011) murtaa sekin lajin rajoja sekä temaattisesti että rakenteellisesti: Mariian ja Mimin rakkaustarinan lisäksi teos on kirjoitettu fragmentaarisesti, eri aikatasoja limittäen ja runonomaisesti.

Teos myös kommentoi suoraan tyttöjä, valtaa ja seksuaalisuutta:

Toini Topelius olisi pitänyt kovasti siitä, millaiseksi tyttöjen elämä ja mahdollisuudet ovat Suomessa muodostuneet.

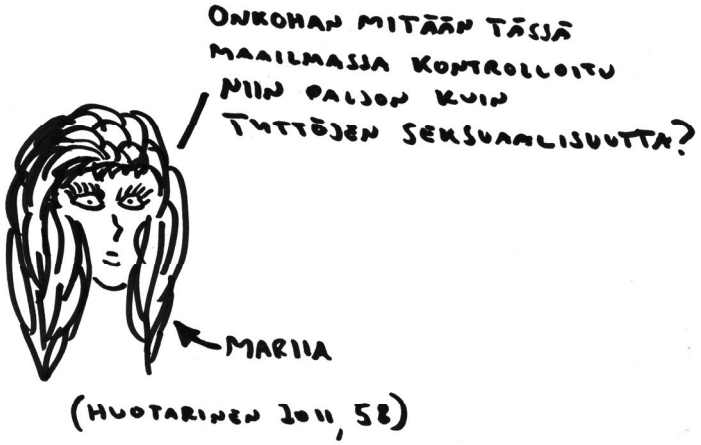

Tyttökirjallisuutta ei kirjoiteta erillään muusta maailmasta. Päinvastoin, maailma kytkeytyy siihen olennaisesti ja monitasoisesti. Teoksiin tuottuu kuvia ihanteista ja ilmiöistä, joita käsitellään, alkaen varhaisista koulutuskysymyksistä ja päätyen seksuaalisuuden avoimeen käsittelyyn. Tyttökirjallisuus on tarjonnut ja tarjoaa edelleen tytöille paikkoja haastaa totuttuja rooleja. Kaikki ei kuitenkaan uudistu kerralla, vaan konventioiden toistaminen, haastaminen ja muuntaminen luo tilaa tyttöjen ja tyttöyden jatkuvalle uudelleenkirjoittumiselle. Toisaalta tiettyjen piirteiden säilyminen ja toistuminen ovat kiehtovia – että esimerkiksi mentoriopettajaan edelleenkin ihastutaan, teoksissa kuvataan kahta keskenään erilaista ystävystä ja tytöt haaveilevat kirjoittamisesta.

Hän olisi pitänyt kovasti myös suomalaisen tyttökirjallisuuden kehityksestä ja esimerkiksi Vilja-Tuulia Huotarisen teoksista: *valoa valoa valoa* toistaa samaa ihmisyyden, tasa-arvon ja rakkauden sanomaa, joka Topeliuksen sanoissa tytöille näkyy.

> Minua ei voitu suojella rakkaudelta. Siksi olin kai kasvanut ihmiseksi. (Huotarinen 2011, 173.)

FT Myry Voipion väitöskirja Emansipaation ja ohjailun ristivedossa: Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys 1889–2011 tarkastettiin Jyväskylän yliopistossa 20.11.2015. Myry Voipio työskentelee tutkijana ja kirjoittajana. myry.voipio@gmail.com

Väitöskirja luettavissa:
http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6366-8

KIRJALLISUUS

KAUNOKIRJALLISUUS

Andersson, Henrika (2011) *Emma Gloria med lust och fägring stor.* Helsingfors: Söderströms.

Coolidge, Susan (1872) *What Katy Did.* Boston: Roberts Brothers.

Haahti, Hilja (1900) *Helvi*. I–II osa. Helsinki: Otava.

Hellén, Immi (1901) *Eeva Aarnio*. Helsinki: WSOY.

Huotarinen, Vilja-Tuulia (2011) *valoa valoa valoa*. Hämeenlinna: Karisto.

Leskinen, Leena (2003) *Huhtikuun puutarha.* Helsinki: WSOY.

Marck, Mary (1917) *Eevan luokka.* Helsinki: Otava.

Marck, Mary (1918) *Vähän enemmän Eevasta.* Helsinki: Otava

Marck, Mary (1923) *Hyvästi, Eeva!* Helsinki: Otava.

Meriluoto, Aila (1968) *Meidän linna*. Helsinki: WSOY.

Otava, Merja (1959) *Priska.* Helsinki: WSOY.

Polva, Anni (1956) *Tiina.* Karisto: Hämeenlinna.

Rannela, Terhi (2008) *Amsterdam, Anne F. ja minä*. Helsinki: Otava.

Roschier, Tekla (1898) *Auringon noustessa.* Helsinki: Otava.

Swan, Anni (1916) *Iris rukka.* Helsinki: WSOY.

Swan, Anni (1918) *Kaarinan kesäloma*. Helsinki: WSOY.

Topelius, Toini (1889) *I utvecklingstid. En berättelse om flickor.* Helsingfors: G. W. Edlunds förlag.

Virtanen, Rauha S. (1955) *Seljan tytöt.* Helsinki: WSOY.

TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Aalto, Minna (2000) *Vapauden ja velvollisuuden ristiriita. Kehitysromaanin mahdollisuudet 1890-luvun lopun ja 1900-luvun alun naiskirjallisuudessa.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Foster, Shirley & Simons, Judy (1995) *What Katy Read. Feminist Re-Readings of "Classic" Stories for Girls.* Basingstoke: Macmillan.

Heikkilä-Halttunen, Päivi (2000) *Kuokkavieraasta oman talon haltijaksi. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjan institutionalisoituminen ja kanonisoituminen 1940–1950-luvuilla.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Junila, Marianne (2013) Schooling, Education and Citizenship: Finnish Women Entering the Teaching Profession in Secondary Education, 1900–1920's. Teoksessa Buchardt, Mette, Markkola, Pirjo & Valtonen, Heli (toim.) *Education, State and Citizenship.* Helsinki: Nordic Centre of Excellence Nordwel, 186–205.

Kirstinä, Leena (2012) Introduction. Teoksessa Kirstinä, Leena (toim.) *Nodes of Contemporary Finnish Literature.* Studia Fennica Litteraria 6. Helsinki: Finnish Literature Society, 9–23.

Lappalainen, Päivi (2015) Tytöt ja sairaus suomalaisissa tyttökirjoissa. Teoksessa Ahlbeck, Jutta, Lappalainen, Päivi, Launis, Kati, Tuohela, Kirsi & Westerlund, Jasmine (toim.) *Kipupisteissä. Sairaus, kulttuuri ja modernisoituva Suomi.* Turku: Utukirjat, 75–104.

Mitchell, Claudia & Reid-Walsh, Jaqueline (2005) Theorizing Tween Culture Within Girlhood Studies. Teoksessa Mitchell, Claudia & Reid-Walsh, Jaqueline (toim.) *Seven Going on Seventeen. Tween studies in the Culture of Girlhood*. New York: Peter Lang, 1–21.

Männistö, Tiina (2003) *Haluathan tulla todelliseksi naiseksi? Naisruumiin tuottaminen Suomessa ilmestyneissä nuoren naisen oppaissa 1890–1972.* Turun yliopisto: Historianlaitoksen julkaisuja 63.

Rosenqvist, Aksel Rafaek (1915) *Murrosikä ja kasvatus – sielutieteellinen ja kokeellis-kasvatusopillinen tutkielma*. Helsinki: Otava.

Westin, Boel (1994) Flickboken som genre. Teoksessa Ying Toijer-Nilsson & Boel Westin (toim.) *Om flickor för flickor. Den svenska flickboken.* Stockholm: Raben & Sjögren, 10–14.

Younger, Beth (2009) *Learning Curves: Body Image and Female Sexuality in Young Adult Literature.* Lanham, Maryland: The Scarecrow Press, Inc.